

- Eén landelijk generiek percentage (% daling voltooid).
- Doel van 74% van stikstofgevoelige Natura 2000-areaal onder de KDW behaald.
- Behalen van landelijk instandhoudingsdoelstellingen.
- Percentage (bijvoorbeeld 50%) van de door Nederland te beïnvloeden overschrijding op een Natura 2000-gebied gereduceerd in 2027, geborgd in harde maatregelen.
- Verhoudingsgewijze inspanningsverplichting per provincie.
- Depositiedaling na tijdelijke depositie komt ten goede aan de natuur.

De varianten bestaan uit inspanningsredeneringen (de mate van inspanning en de verhouding tot de totale mogelijke inspanning wordt leidend) en effectredenering (effecten op de staat van de natuur zijn leidend), waarbij het schaalniveau van effectredeneringen verschilt tussen effecten op habitats op de schaal landelijk, per categorie van mate van overbelasting of per project.

Schematisch leidt dat tot de volgende ordening:

3.3 Alle varianten

Motivering van additionaliteit op basis van:

- Combinatie van ecologische argumenten: verslechtering geconstateerd/verwacht, wel/geen effectieve herstelmaatregelen en mate van overbelasting, ondanks overschrijding KDW.
- Categorieën van daling uitgedrukt in percentage bij specifieke categorieën ecologische omstandigheden, ondanks overschrijding KDW.
- Stikstofdepositie onder KDW voor alle habitats.
- Reductie stikstofdepositie tot behalen instandhoudingsdoelstellingen.
- Verdere aantasting habitats door stikstofdepositie is op ecologische gronden uitgesloten.
- Mate van daling gekoppeld aan teruggang van 'sterk' naar 'matig', geborgd in harde maatregelen.
- Eén landelijk generiek percentage (geborgd en reeds effect).

	Effectredenering				Inspanningsredenering	Overig
Landelijk	Variant 7	Variant 8	Variant 9	Variant 10	Variant 11 Variant 12	Variant 13
Per categorie overbelasting	Variant 7	Variant 8	Variant 9	Variant 10		
Per project	Variant 7	Variant 8	Variant 9	Variant 10		

3.4 Variant 1: Combinatie van ecologische argumenten: verslechtering geconstateerd/ verwacht, wel/geen effectieve herstelmaatregelen en mate van overbelasting

Toelichting

De mate van vereiste daling volgt uit een ecologische onderbouwing, waarbij drie aspecten centraal staan: wel/geen verslechtering geconstateerd, wel/geen effectieve herstelmaatregelen en de mate van overbelasting. De combinatie aan uitkomsten is bepalend voor de mate waarin stikstof moet worden gereduceerd en het moment waarop (bijvoorbeeld een stap van categorie 'sterk' naar 'matig', of 'matig' naar 'lichte overbelasting'), om de richting in te zetten naar de KDW en de instandhoudingsdoelen. Deze variant verschilt van de huidige beoordeling van additionaliteit in dat die ruimte biedt voor toestemmingverlening voordat de KDW is behaald. Daarnaast voegen we het element van verslechtering toe, dat extra relevant wordt door het beschikbaar komen van de NDA's.

Bij variant 1 is het aannemelijk dat er andere vereisten gelden voor de mate van daling voor de NDA-categorie 'ja, mits' dan voor 'nee, tenzij'.

In de zoektocht naar maatregelen geldt dat deze breed moeten zijn, dus zowel reductie stikstofdepositie als natuurherstelmaatregelen als andere maatregelen (zoals tegengaan wateronttrekking).

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- De ecologie staat centraal. Hierdoor ligt de opgave bij de locaties die er ecologisch gezien het slechtst aan toe zijn: dit zijn locaties waar verslechtering is geconstateerd en waar effectieve herstelmaatregelen ontbreken.
 - Dit is strikter dan de huidige lijn van sommige provincies, namelijk dat extern salderen altijd mogelijk is zolang er toereikend gesaldeerde is voor alle betrokken hexagonen (de AERIUS-toets).
 - Dit is minder strikt dan de huidige lijn van sommige provincies dat extern salderen altijd onmogelijk is bij een 'nee tenzij'-oordeel.
- Vergt veel tijd om ruimtelijke (detail)informatie te verzamelen, met name over herstelmaatregelen, voordat deze variant landsdekkend toegepast kan worden.
- Voegt een precieze voorschrijving van de taxatie van de ecologische situatie toe ten opzichte van de huidige praktijk, en borgt daarmee sterker de mate van gelijkheid van de manier van redeneren. Uitkomsten zullen verschillen afhankelijk van de diversiteit aan ecologische situaties.

N.B. Wij achten het haalbaar om binnen afzienbare tijd centraal te komen tot de uitspraak in welke Natura 2000-gebieden wel/niet onder de condities van variant 1 extern gesaldeerde kan worden. Daarmee hoeft dit niet langer een taxatie van de individuele vergunningverlener te zijn.

3.5 Variant 2: Categorieën van daling uitgedrukt in percentage bij specifieke categorieën van ecologische omstandigheden

Toelichting

Langs de denklijn in variant 1 (wel/geen verslechtering, wel/geen effectieve herstelmaatregelen en mate van overbelasting) formuleren we categorieën van habitattypen. Aan elk van deze categorieën koppelen we een specifieke dalingseis van de stikstofoverbelasting voordat sprake kan zijn van additionaliteit. Bijvoorbeeld bij habitats waar verslechtering is geconstateerd, sprake is van ernstige overbelasting en effectieve herstelmaatregelen ontbreken, is dat 50%. En voor habitats waar geen verslechtering is geconstateerd, die matig overbelast zijn en die wél effectieve herstelmaatregelen hebben, is dat 15%. Per categorie formuleren we ook een deadline. Deze daling moet geborgd zijn in harde planvorming (deadline bijvoorbeeld vóór 2028) en in uitvoering zijn.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- Aandacht voor habitattypen naar gelang de ecologische situatie verschilt.
- Voor alle habitattypen zal reductie plaatsvinden.
- Niet gegarandeerd dat sterk overbelaste gebieden naar matige overbelasting gaan.
- Aangezien de reductie nog niet volledig gerealiseerd is, geeft het de rechter weinig comfort dat de maatregelen voor extern salderen niet nodig zijn voor de staat van instandhouding.
- De percentages hebben een globale ecologische betekenis.
- Licht overbelaste gebieden net boven de KDW worden niet meteen naar de KDW teruggebracht.
- Bestuurlijke consequentie zal zijn dat speelruimte verdwijnt (zo die er al is) en het steeds helderder wordt dat maatregelen genomen moeten worden.

3.6 Afgevalen varianten en onderbouwing

Elf varianten vallen af als mogelijk toepasbare onderbouwing van additionaliteit.

De voornaamste redenen hiervoor luiden als volgt:

1. Vanuit ecologisch en juridisch oogpunt onnodig strikt (varianten 3, 4 en 5).
2. De koppeling aan specifieke habitattypen in een specifiek gebied ontbreekt (varianten 7, 8, 9 en 10).
3. Inspanningsredeneringen waarvoor de Habitatrictlijn geen ruimte laat (varianten 11 en 12).

We werken de redenen per variant hieronder nader uit.

	Omschrijving van in te zetten argument	Onderbouwing
Per project	Variant 3 Stikstofdepositie onder KDW voor alle habitats.	Jurisprudentie is nog niet sluitend en laat mogelijk meer ruimte dan deze strikte benadering (zie bijlage 2). Consequentie van deze variant is dat je de huidige (of mogelijk een strengere) interpretatie blijft hanteren. Deze varianten zetten het Natura 2000-gebied op slot totdat er volledig doelbereik is.
	Variant 4 Reductie stikstofdepositie tot behalen instandhoudingsdoelstellingen.	
	Variant 5 Verdere aantasting habitats door stikstofdepositie is op ecologische gronden uitgesloten.	
Per categorie	Variant 6 Mate van daling gekoppeld aan teruggang van 'sterk' naar 'matig', geborgd in harde maatregelen.	Onvoldoende gerelateerd aan ecologische onderbouwing, aangezien deze variant geen rekening houdt met de mogelijkheid van herstelmaatregelen en de vraag of verslechtering is geconstateerd. Geen gegarandeerde inzet voor behalen instandhoudingsdoelen, aangezien er nog een opgave van depositiereductie tot onder de KDW resteert. De Habitatrictlijn laat geen ruimte voor deze variant.
	Effectredenering	
Landelijk	Variant 7 Eén landelijk generiek percentage (geborgd en reeds effect).	Landelijke benadering doet geen recht aan staat van de natuur vanwege afwezigheid van koppeling aan habitattypen in een gebied. Deze varianten bieden geen inzicht of lokaal de instandhoudingsdoelstellingen worden bereikt. De Habitatrictlijn laat geen ruimte voor deze varianten om additionaliteit sluitend te (kunnen) onderbouwen. Variant 7 ziet bovendien op effecten die nog niet volledig gerealiseerd zijn. Dit geeft de rechter weinig comfort dat de maatregelen voor extern salderen niet nodig zijn voor de staat van instandhouding.
	Variant 8 Eén landelijk generiek percentage (% daling voltooid).	
	Variant 9 Doel van 74% stikstofgevoelig Natura 2000-areaal onder de KDW behaald.	
	Variant 10 Behalen van landelijke gunstige staat van instandhouding	
Inspanningsredenering	Variant 11 Percentage (bijvoorbeeld 50%) van de door Nederland te beïnvloeden overschrijding op een Natura 2000-gebied gereduceerd in 2027, geborgd in harde maatregelen.	Redenering op basis van wat binnen de invloedssfeer ligt. Niet vanuit de staat van de natuur, terwijl die juist centraal staat bij de beoordeling van additionaliteit. Benadering is dus niet ecologisch onderbouwd en de relatie met de staat van instandhouding van specifieke habitattypen op een specifieke locatie ontbreekt. De Habitatrictlijn laat geen ruimte voor deze variant.
	Variant 12 Verhoudingsgewijze inspanningsverplichting per provincie.	
Overig	Variant 13 Depositiedaling na tijdelijke depositie komt ten goede aan de natuur.	Feitelijk geen onderbouwing van additionaliteit. Deze redenering toont niet aan dat een maatregel <i>niet</i> nodig is voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen (= additionaliteitsvereiste). De variant is mogelijk het verkennen waard als andere route om NL van het slot te halen.

HOOFDSTUK 4

Wat staat ons te doen?

4.1 Redenering nog niet praktisch bruikbaar, verdere validatie is nodig

De in deze verkenning aangereikte varianten vragen beide verdere uitwerking, om twee redenen:

- Het is nog onvoldoende scherp of ze echt voldoende extra perspectief op Nederland van het slot gaan bieden. Dit moet blijken uit een nog door LNV uit te voeren data-analyse.
- Verdere uitwerking van variant 2 is nodig (met name categorieën/percentages, gebiedspecifiek), nu is deze variant nog geen bruikbaar instrument.

De focus van deze verkenning was om in relatieve rust na te denken over mogelijke omgang met additionaliteit, zodat als straks de dalende lijn optreedt, er geen ad-hoc zoektocht nodig is. Het is daarmee een gemiste kans als Rijk en provincies onderstaande stappen niet zetten.

De volgens ons relevante vervolgacties voor beide varianten:

1. **Verdiepend cijfermatig/modelmatig inzicht** in de samenhang tussen (uitkomsten van) NDA's, reductiepotentieel en geraamde effecten van al genomen en nog te overwegen maatregelen. Daaruit gaat namelijk blijken hoe de grove verdeling van het in deze verkenning opgenomen stroomschema (zie pagina 15) uitpakt. En dat biedt weer snel zicht op de mogelijke waarde van deze manier van denken. Uit die analyse zullen ook knelpuntlocaties volgen (een verdieping van de Bobbink-lijst), waar vervolgens handelingsperspectief aan gekoppeld kan worden. Ons beeld is dat hiervoor al veel data voorhanden zijn en dat het dus alleen gaat om ontsluiten en ordenen. En dat op een aantal punten aanvullende data te verzamelen zijn. Het is geen pleidooi voor grote kennisinterventies.
2. **Vertaling naar bruikbaar concept in vergunningverlening.** Idealiter komt een systeem beschikbaar dat op basis van beschikbare data (deels nog te ontwikkelen) de vergunningverlener ondersteunt bij beoordeling van een vergunningsaanvraag. Daarnaast moeten er uiteraard werkinstructies, etc. ontwikkeld worden.
3. **Juridisch.** Als voldoende potentie gezien wordt in variant 2, is het ook goed voorbereidingen te treffen voor de benodigde (juridische) verankering van deze wijze van werken en dit vroegtijdig te organiseren. Dat kan bij overeenstemming tussen Rijk/provincies in een handreiking of iets dergelijks, en bij ontbreken van overeenstemming langs ander juridisch borgingsinstrumentarium.

BIJLAGE 1

Gesprekspartners en hoofd- opvattingen

Gesprekspartners verkenningstraject additionaliteit*

LNV

- Directoraat-generaal Landelijk Gebied en Stikstof
- Directoraat-generaal Natuur en Visserij
- Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Interdepartementaal

- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties
- Werkgroep toestemmingverlening
- Werkgroep Stikstofbanken (interbestuurlijk)

Provincies

- IPO/IPSN
- Provincie Utrecht
- Provincie Gelderland
- Provincie Overijssel
- Provincie Drenthe
- Provincie Noord-Holland
- Provincie Noord-Brabant
- Provincie Zeeland
- Provincie Friesland
- Provincie Zuid-Holland

Wetenschap/kennisinstellingen

- Universiteit Utrecht
- Universiteit Leiden
- Universiteit Tilburg
- Ecologische Autoriteit
- De Vlinderstichting

Versnellingspartijen

- VNO-NCW
- MKB Nederland
- Natuurmonumenten
- LTO Nederland
- Bouwend Nederland
- Natuur & Milieu

* Gesprekspartners uit bovenstaande organisaties hebben hun visie en expertise gedeeld. Inhoud opgenomen in deze verkenning is gebaseerd op deze visie en expertise, en is niet het formele standpunt van bovengenoemde organisaties.

Overkoepelende opvattingen gesprekspartners

Alle relevante inzichten en opbrengsten verzameld uit gesprekken met ecologische/juridische experts vanuit LNV, versnellingspartijen, departementen, provincies en wetenschap/kennisinstellingen zijn verweven in de verkenning en hebben bijgedragen aan de totstandkoming van ons eindadvies.

Daarbij is een aantal belangrijke opvattingen gedeeld over onze denklijn, de varianten en de houdbaarheid ervan. De opvattingen zijn vanuit verschillende partijen wisselend van aard. Overkoepelend komt vanuit experts, versnellingspartijen, departementen en wetenschap/kennisinstellingen het volgende naar voren:

- **Overwegend steun** vanuit de meerderheid van partijen voor:
 - de manier van denken waarbij Natura 2000-gebieden worden afgepeld naar habitatgebieden waarbij niet aan additionaliteit wordt voldaan (pagina 15)
 - de manier van denken waarmee habitattypen vervolgens kunnen worden gecategoriseerd (pagina 17) vanuit ecologisch perspectief.
- De meningen lopen uiteen wanneer het aankomt op het verder invullen van deze categorieën met mogelijke varianten en/of een combinatie daarvan. Dit heeft te maken met het **verschil in de striktheid** van interpretaties. De volgende opvattingen zijn hierover gedeeld:

Juridisch – wisselend positief/negatief

- Aantal partijen geeft aan dit als enige ‘echte’ route te zien naar meer ruimte voor de invulling van het additionaliteitsprincipe.
- Veel partijen zien risico’s in de categorisering en noemen bij uitstek variant 2 als kwetsbaar. Ze benadrukken ook de complexiteit van de uitvoering hiervan.
- N.B. Een enkele partij is van mening dat alle varianten, anders dan variant 5, juridisch niet houdbaar zijn (strikte interpretatie).

Ecologisch – wisselend positief/negatief

- Aantal partijen beoordeelt variant 1 en 2 vanuit ecologisch perspectief als sterk, waar rekening wordt gehouden met de staat van de natuur per habitatype en het daarop gebaseerde vereiste tempo dat nodig is voor de daling.
- Aantal partijen beargumenteert dat de varianten geen zekerheid geven over het uiteindelijk halen van de staat van instandhouding, waar ook vaak andere drukfactoren als stikstof zwaar wegen.

Operationeel – overwegend negatief

- Meeste partijen benadrukken dat de uitwerking en toepassing van varianten een cijfermatige analyse vereisen, waar nog onvoldoende data voor beschikbaar zijn.

Overkoepelende opvattingen werksessies provincies

Hieronder volgen de belangrijkste opvattingen uit de sessies met provincies.

Om te beginnen een aantal positieve punten:

- Relevantie van de opdracht en een praktische invulling van het additionaliteitsvereiste worden onderstreept.
- Een aantal provincies herkent het belang van het introduceren van een categorisering en varianten, zoals het op lange termijn voorspelbaar maken van reductie en daarmee toestemmingverlening.

Aantal kanttekeningen die zijn geplaatst:

- Unaniem draagvlak voor variant 1 en 2 en/of een andere variant ontbreekt.
- In het gesprek werd aandacht gevraagd voor stikstof en andere drukfactoren.
- Rol vanuit LNV komt niet duidelijk naar voren in de redenering. Een aantal aanwezigen stelt dat het Rijk verantwoordelijk is voor de aanpak van de deken (belasting) en provincies voor de aanpak van de Natura 2000-gebieden (belasters).
- De verkenning wordt vooral gezien als een theoretische exercitie. Het kan nog scherper waar het gaat om vertaling naar praktijk en uitvoerbaarheid.

Hierna enkele aanvullende overwegingen die bepalend kunnen zijn voor het vervolgtraject.

1. Provincies onderstrepen de relevantie van de opdracht en een praktische invulling van het additionaliteitsvereiste. Desalniettemin roepen zij op tot coördinatie tussen verschillende thema's die raken aan additionaliteit. Verbinding tussen deze thema's ontbreekt tot nu toe.
2. Voor een meer gecoördineerde aanpak is de suggestie gedaan van het aanstellen van een Deltacommissie.
3. Directe steun voor toepassing van denklijn, categorisering en varianten 1 & 2 ontbreekt. Vanuit provincies is veel aandacht gevraagd voor een landsbrede redenering.

BIJLAGE 2

Juridische context – een quickscan

Verdieping op additionaliteit

Vanuit ecologisch perspectief

- **Stikstofdepositie** is niet de enige (mogelijke) drukfactor. In de praktijk zijn meerdere drukfactoren. Dit vraagt om een **combinatie** van maatregelen, op basis van een systeemnatuuranalyse.
- Als de stikstofdepositie onder de **KDW** raakt, is stikstofdepositie niet langer een drukfactor (maar er kan door cumulatie-effect nog wel sprake zijn van verzuring én vermesting). Hierbij geldt altijd de KDW van het meest kwetsbare habitatype.
- In de NDA's worden verschillende knelpunten voor de habitattypen en Natura 2000-gebieden onderzocht en geïdentificeerd, gericht op het bereiken van de gunstige staat van instandhouding.
 - **Vormen van gebruik:** bijvoorbeeld visserij, landbouw, recreatie.
 - **Drukfactor:** bijvoorbeeld stikstofdepositie, wateronttrekking, klimaatverandering, gifstoffen, versnippering, exoten.
 - **Effecten van drukfactoren:** zoals verzuring, vermesting, verdroging, verzuivering.
- Het ecologisch en bestuurlijk **handelingsperspectief** ligt in het beïnvloeden van de vormen van gebruik en de drukfactoren, om de effecten tegen te gaan.
- De **mate en duur van overbelasting** én de mogelijkheid om effectieve **natuurherstelmaatregelen** te treffen, heeft betekenis voor de **urgentie** waarmee reductie van stikstofdepositie moet plaatsvinden. Het tempo van de fors dalende lijn is daarvan een afgeleide.

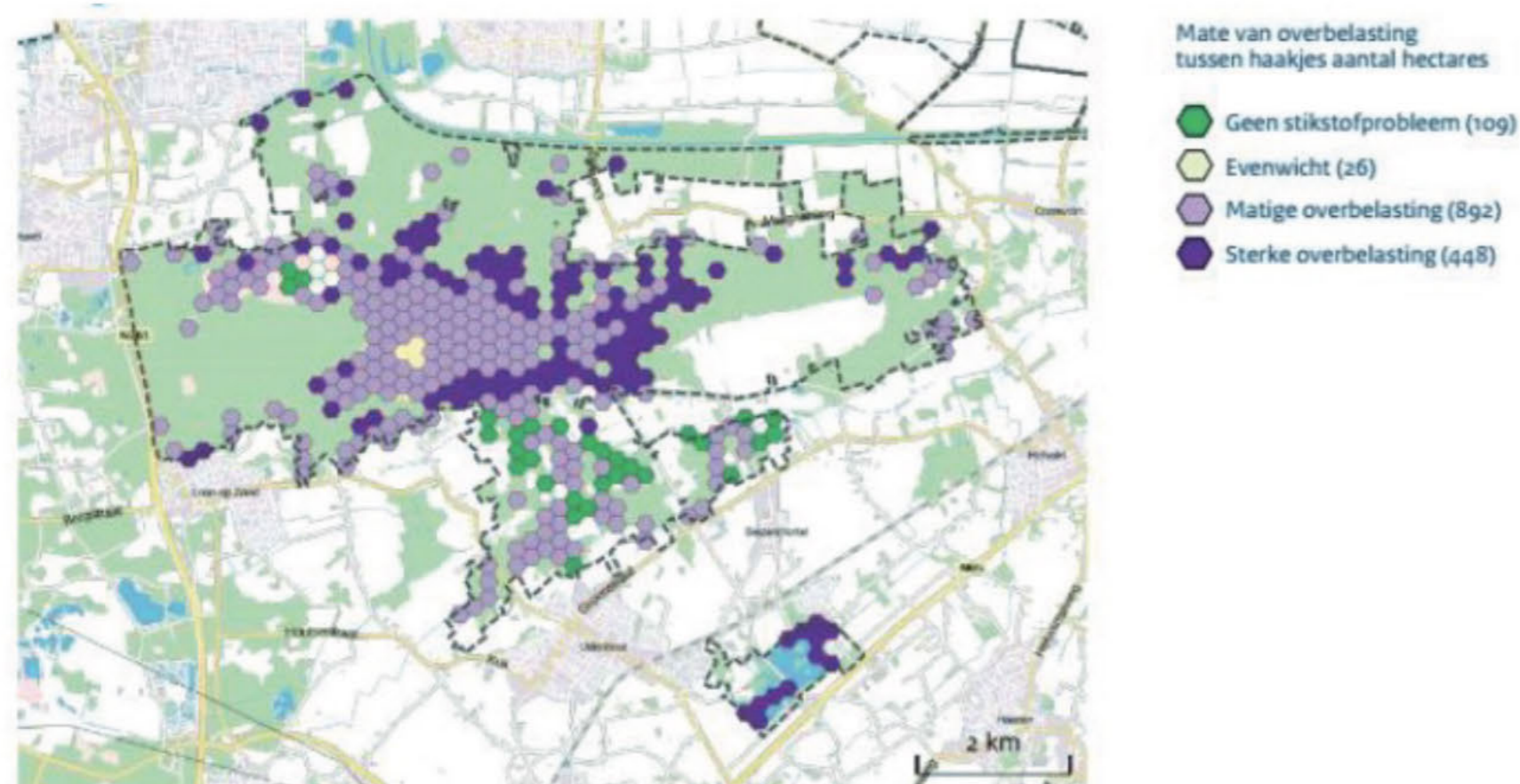
Vanuit juridisch perspectief

- Juridisch gezien is er geen algemene en voor heel Nederland geldende uitspraak mogelijk wanneer goed, goed genoeg is. Dit hangt af van de ecologische taxatie in een gebied en volgt de systematiek van de habitatrichtlijn (Hrl).
- Additionaliteit gaat over de vraag of een maatregel een onontkoombare maatregel is in de zin van 6 lid 1 of 2 Hrl. Zo niet, dan mag deze maatregel gebruikt worden in een passende beoordeling.
- Dit betekent dat het bevoegd gezag inzicht moet bieden met welke additionele maatregelen de benodigde daling van de stikstofdepositie kan worden gerealiseerd. Zie pagina 36, RvS 24 november 2021 (Oostelijke Langstraat)*.
- Sommige stikstofreductiemaatregelen (zoals beëindigen van bedrijfsactiviteiten) zijn zowel geschikt om a) een gunstige staat van instandhouding te bereiken [artikel 6 lid 1 en 2 Hrl] als om b) de negatieve gevolgen van een project weg te nemen [artikel 6, lid 3 Hrl] (extern salderen).
- Zó'n maatregel mag voor extern salderen worden ingezet als “de maatregel specifiek in het kader van het project wordt getroffen en dat verzekerd is dat het realiseren van de herstel- en verbeterdoelstelling, mogelijk blijft.” (RvS 29 mei 2019, PAS).

* Bij voorkeur zijn de gebiedsprogramma's al in uitvoering, waarbij met monitoring is aangetoond dat de aanpak qua realisatie van de beoogde reductie op de goede weg zit. Ook helpt het als de overheid een serieuze ambitie laat zien op het vlak van de algemene reductie-inzet afhankelijk van de zwaarte van overbelasting in heel Nederland.

Denklijn: jurisprudentie

Beheerplan Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen, paragraaf 4.3

Figuur 15. Afstand huidige stikstofdepositie tot de KDW

4.3.3 Stikstofdaling

De afname door stikstof wordt deels gerealiseerd door vaststaand landelijk beleid op het gebied van stikstofemissies³⁰. Daarnaast levert ook provinciaal beleid een bijdrage aan de reductie van de stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden. Sinds 22 maart 2013 geldt voor de veehouderij in de provincie Noord-Brabant de (gewijzigde) provinciale Verordening stikstof en Natura 2000, deze kaders zijn per 1-1-2017 opgenomen in de Verordening Natuurbescherming. Bij uitbreiding moeten nieuwe stallen aan emissiearme eisen voldoen. Ook bestaande stallen zullen op termijn aan deze eisen moeten voldoen. De verordening is een uitwerking van een convenant tussen de overheid en natuur- en landbouworganisaties in Noord-Brabant en Limburg³¹. Jaarlijks worden de resultaten van de verordening gerapporteerd.³² Naast afspraken over de eisen uit de verordening hebben de convenantpartners ook afspraken gemaakt over de zogenoemde piekbelasters³³ nabij Natura 2000-gebieden. Waar mogelijk worden deze gesaneerd of verplaatst.

De kern uit de uitspraken tot nu toe is dat het bestuursorgaan **inzicht moet bieden** met welke **andere** maatregelen een daling van de stikstofdepositie voor een Natura 2000-gebied **kan worden gerealiseerd**. In deze verwoording vallen twee zaken op:

- **‘Inzicht’** is lichter dan zekerheid*, maar de links opgenomen passage uit het beheerplan biedt dit inzicht niet (te weinig concreet).
- **‘kan worden gerealiseerd’** is lichter dan zal worden of is gerealiseerd of heeft geleid tot waarneembaar effect.*

Kortom, de jurisprudentie laat enige ruimte – mogelijk ook meer dan (sommige) ecologen raadzaam achten. Gelijkzeitig is de aangehaalde jurisprudentie ontwikkeld in een situatie en context waarin verslechtering (in de NDA's) nog niet was vastgesteld.

Sluitende jurisprudentie is er (nog) niet en wordt nu juist gevormd. Dat is eerder een kans dan een bedreiging, omdat die jurisprudentie dus nog vorm kan krijgen. We kunnen wel een aantal beredeneerde aannames doen over met welke argumenten rechtmatige vergunningverlening mogelijk is. Deze argumentatie moet ecologisch en niet beleidsmatig invulling krijgen. 100% rechtszekerheid, met name over variant 2, is daarbij niet te geven. Ondertussen gaat de rechtsontwikkeling door, onder meer met de binnenkort te verwachten (eind)uitspraak Oostelijke Langstraat.

* N.B. En vereist dus ook een andere toets dan cf. 6 lid 3 Hrl (zie bv. Porthos).

Jurisprudentie over additionaliteit 1/3

RvS 29 mei 2019 (PAS)

13.6. [...] De positieve gevolgen van een maatregel die nodig is voor het behoud van de staat van instandhouding of het voorkomen van verslechtingen en verstoringen die significante effecten kunnen hebben kunnen niet worden betrokken bij de beoordeling van de vraag of negatieve gevolgen van een plan of project kunnen worden voorkomen of verminderd. [...]

13.7. [...] Voor het herstel van de gunstige staat van instandhouding geldt ook een **resultaatsverplichting**, maar het is aan de lidstaten op welke wijze en in welk **tempo** hieraan uitvoering wordt gegeven. Dat biedt naar het oordeel van de Afdeling **ruimte** om de positieve gevolgen van een maatregel die ook ter uitvoering van een herstel- of verbeterdoelstelling zou kunnen worden getroffen, **toch** te betrekken bij de beoordeling van de vraag of de negatieve gevolgen van een plan of project kunnen worden voorkomen. Daarvoor is wel vereist dat de maatregel specifiek in het kader van het plan, project of programma wordt getroffen en dat verzekerd is dat het realiseren van de herstel- en verbeterdoelstelling, **mogelijk blijft**. [...]

RvS 30 september 2020 (Moerdijk)

4.2. De Afdeling overweegt voorts dat het gegeven dat de beëindiging van de saldogevende bedrijven door aankoop en intrekking van de vergunning een maatregel is die naar zijn aard ook geschikt is om ingezet te worden als instandhoudings- of passende maatregel, niet betekent dat die aankoop en intrekking van de vergunning - en daarmee extern salderen - niet als mitigerende maatregel kan worden ingezet. Uit [de PAS-uitspraak] volgt - kort gezegd - dat een maatregel die als instandhoudings- of passende maatregel kan worden ingezet als mitigerende maatregel in een passende beoordeling kan worden betrokken als gelet op de staat van instandhouding en de instandhoudingsdoelstelling het behoud van natuurwaarden is geborgd of in geval een verbeter- of hersteldoelstelling geldt, dat doel ook op andere wijze kan worden gerealiseerd. Bovendien dient de maatregel verbonden te zijn aan het plan of project. Provinciale Staten hebben **gesteld** dat - voor zover nodig - andere maatregelen dan de aankoop van de saldogevende bedrijven en intrekking van de vergunning daarvan, worden getroffen voor het behoud, de verbetering of het herstel van de natuurwaarden in de betrokken Natura 2000-gebieden. Gelet daarop, slaagt het niet **nader onderbouwde betoog** [...], dat de aankoop van de saldogevers en de intrekking van de vergunning daarvan niet als mitigerende maatregel in de passende beoordeling kon worden betrokken, niet.

RvS 20 januari 2021 (ViA15)

72.1 en 2. [De snelheidsverlaging strekt ertoe] te voorkomen dat het tracé negatieve gevolgen heeft voor het gebied “Veluwe” en daarom een mitigerende maatregel is. Ter zitting heeft de minister hieraan toegevoegd dat de snelheidsverlaging niet al noodzakelijk was. De maatregel is niet voorzien in het beheerplan voor het gebied “Veluwe” of de structurele aanpak stikstof zoals beschreven in de Kamerbrief van 24 april 2020. De snelheidsverlaging voor de overige snelwegen [...] is dan ook niet als instandhoudings- of passende maatregel genomen, maar dient ten behoeve van het stikstofregistratiesysteem om op korte termijn weer vergunningverlening mogelijk te maken, aldus de minister ter zitting. Het gegeven dat de snelheidsverlaging een maatregel is die naar zijn aard ook geschikt is om ingezet te worden als

N.B. Raakvlakken met intrekken van vergunningen

Naast het vraagstuk rond additionaliteit en uitgifte, speelt actueel even sterk een vraagstuk rond intrekken van vergunningen onder artikel 6.2 (e.g. RvS 20 januari 2021 Logtsebaan). Ook daar geldt vooralsnog géén duidelijke interpretatielijn. Onze overtuiging is dat dezelfde informatie en denklijn die wij in deze verkenning benoemen als ‘nodig voor motivering additionaliteit’, gebruikt kan worden voor de argumentering over het wel/niet nemen van intrekingsbesluiten. Ook daarin kan namelijk, naar onze indruk, de dalende lijn en ‘wanneer is goed, goed genoeg?’ een belangrijke factor van afweging zijn.

instandhoudings- of passende maatregel betekent niet dat deze maatregel niet als mitigerende maatregel kan worden ingezet. [...]

Het standpunt van de minister komt erop neer dat, voor zover nodig, **andere maatregelen** dan de snelheidsverlaging op de A50 **kunnen en zullen worden getroffen** voor het behoud, de verbetering of het herstel van de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied “Veluwe”. Daarom ziet de Afdeling anders dan [procespartij] **geen redenen** voor het oordeel dat de minister de snelheidsverlaging in dit geval niet mocht betrekken in de passende beoordeling.

RvS 24 november 2021 (Oostelijke Langstraat)

30.5. [...] Voor het realiseren van de behouddoelstellingen is blijkens paragraaf 4.3 van de **beheerplannen** een daling van de huidige stikstofdepositie nodig. Dat betekent dat in dit geval inzichtelijk moet worden gemaakt met welke andere maatregelen een daling van de stikstofdepositie voor dit Natura 2000-gebied kan worden gerealiseerd. In dit geval hebben Provinciale Staten echter met de verwijzing naar het beheerplan naar het oordeel van de Afdeling dat **inzicht niet geboden**. Hiertoe overweegt de Afdeling dat in paragraaf 4.3 van het beheerplan **geen enkele concrete maatregel** wordt aangegeven gericht op die stikstofdepositie. Verwezen wordt naar vaststaand landelijk beleid en provinciaal beleid gericht op de beperking van emissie van nieuwe stallen en op mogelijk in de toekomst te sluiten convenanten over het verbinden van extra eisen aan bestaande stallen. Ook met de enkele stelling dat in de provincie Noord-Brabant extra emissie-eisen aan stallen worden gesteld en dat 30% afoming plaatsvindt bij vergunningverlening op basis van extern salderen, is onvoldoende **inzicht gegeven dat de daling op andere wijze kan worden gerealiseerd**. Gelet hierop hebben Provinciale Staten naar het oordeel van de Afdeling **onvoldoende gemotiveerd** dat de voorziene maatregel als mitigerende maatregel in de passende beoordeling kan worden betrokken.

Relevante jurisprudentie onder de aandacht

Gezien nog lopende jurisprudentie die raakt aan additionaliteit, moet aankomende tijd aandacht worden gegeven aan:

- uitkomst van de hogerberoepsprocedures - Geitenhouderij in Gendt (RvS 202200279/1/R2) en Biomassa-installatie in Bommel (202107368/1/R2) - over de vraag of additionaliteit bij extern salderen als ‘transactie tussen particulieren’ ook een rol speelt.
- einduitspraak Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat West (GOL). Laatste zitting vond 13 juni 2023 plaats, uitspraak moet nog volgen.

BIJLAGE 3

Enkele denklijnen voor het vervolg

Denklijn: omgang met kennislacunes volgens de EA

Advies EA in het geval van kennislacunes: zorg voor monitoring

Welke concrete vervolgstappen worden ondernomen in geval van kennislacunes, onzekerheden en resterende knelpunten, is niet aangegeven. Dit is nodig om **losse eindjes** te voorkomen. Hierbij ontbreekt inzicht in hoe de ontwikkeling van de abiotische en biotische omstandigheden in het gebied worden gevolgd en geanalyseerd. **Monitoring** is nodig om te kunnen bepalen in hoeverre met de maatregelen de natuurdoelen gehaald worden of dat daarvoor aanvullende maatregelen nodig zijn.

Advies EA over oordelen in de NDA's

Trek duidelijke en onderbouwde conclusies. Voorkom dat losse eindjes in NDA's blijven bestaan. Geef bij **onzekerheden en leemten in kennis** (knelpunten) altijd alle benodigde **vervolgstappen** - bijvoorbeeld extra maatregelen of onderzoek - aan. Werk bij onzekerheden met onderbouwde werkhypothesen. Essentieel is dan dat de NDA's helder aangeven of op basis van de ter beschikking staande informatie geconcludeerd kan worden of de instandhoudingsdoelen worden behaald, dan wel welke nog ontbrekende informatie nodig is om deze conclusie te kunnen trekken.

Advies EA over de te betrekken maatregelen

Zet systeemherstel centraal en kijk naar maatregelen buiten het beschermde gebied. De Ecologische Autoriteit onderschrijft het uitgangspunt van de handreiking dat elk beschermd Natura 2000-gebied wordt gezien binnen het hele **landschapsecologische systeem** in en rond het gebied. Zo is een LESA niet verplicht en zijn bodem en water als randvoorwaarde niet voldoende in beeld in de handreiking. Hierdoor kunnen effectieve maatregelen, ook **buiten de begrenzing van de gebieden**, uit zicht blijven; juist een NDA moet hiertoe de mogelijkheden en noodzaak 'aanleveren' aan het gebiedsprogramma.

Zie: Ecologische Autoriteit, Advies over de Handreiking Natuurdoelanalyse, 21 oktober 2022 en Position Paper van de Ecologische Autoriteit, rondetafelgesprek Vaste Tweede Kamercommissie voor LNV over de natuurdoelanalyse, 11 mei 2023.

Eerste denklijn: omgang depositie uit het buitenland

We weten dat bij circa zestien gebieden* op een of meer habitattypen de KDW onhaalbaar is zonder dat er ook uit het buitenland depositiereducties zijn. Dit zijn allemaal gebieden aan de grens, met name veengebieden zoals Aamsveen, Witte Veen, Woldse Veen, Korenburgerveen maar ook een aantal andere gebieden, zoals Brabantse Wal.

Voor deze verkenning is belangrijk dat in die gebieden het nemen van maatregelen zich niet kan beperken tot Nederland. Want zelfs al haal je alle stikstofdepositie uit Nederland weg, dan nog houd je overbelasting. De vraag is of de EU onder omstandigheden ruimte laat om in dergelijke gebieden tóch vergunningverlening toe te staan.

De buitenste grens hiervoor zal liggen bij de eisen die gelden om een Natura 2000-gebied te verkleinen of te schrappen. HvJ EU 3 april 2014, ECLI:EU:C:2014:214 (Cascina Tre Pini)** geeft hiervoor een indicatie, namelijk dat een gebied om ecologische redenen onherroepelijk ongeschikt is geworden. Alleen een verslechtering volstaat niet. Bovendien moet de lidstaat wel alles hebben gedaan wat hij kon om verslechtering te voorkomen. Hoeveel dat precies is, is niet duidelijk.

Op voorhand betekent het dat Nederland effectief en met juridische middelen moet hebben geprobeerd om het tij te keren in binnen- én buitenland. Dat vraagt om een effectieve buitenland aanpak. Hoe deze aanpak eruit moet zien en of de bestaande aanpak (op aspecten) moet worden verscherpt, valt buiten de reikwijdte van deze verkenning.

* In circa twee gebieden is de meetcorrectie een kritische factor om onder de KDW te kunnen komen. Dit geldt voor habitats in de gebieden Manteling van Walcheren en Voornes Duin en (aanvullende habitats) in de Brabantse Wal.

** Zie nader onder meer: Sander Kole, Natura 2000 in Nederland, kan het niet wat minder? *Ars Aequi* 2022, p. 684.

NRC 24 oktober 2022, interview Hans Mommaas – voorzitter Ecologische Autoriteit en de Commissie m.e.r.

“Het kabinet heeft stevige doelstellingen: in 2030 moet stikstof in 74% van de kwetsbare natuurgebieden zijn teruggebracht tot onschadelijke waarden. Als je dat star doorvertaalt, is er in sommige gebieden gewoon geen plek meer voor landbouw. Onder andere in de randen van de Veluwe en in de Peel. Als je de stikstofneerslag daar écht wilt terugbrengen, dan moet alles eruit. En dan ben je er nog niet, want er komt veel stikstof uit het buitenland overwaaien. Al te eenzijdig vasthouden aan die doelstellingen heeft perverse consequenties.

BIJLAGE 4

Varianten invulling additionaliteit

Variant 3: Stikstofdepositie onder KDW voor alle habitats

Toelichting

Vast staat dat voor elk habitattype in het Natura 2000-gebied zodanige stikstofreductie is gerealiseerd dat de depositie onder de KDW is gebracht. Wanneer stikstofdepositie tot onder de KDW is gebracht, is aan additionaliteit voldaan. Mogelijk is er na reductie tot onder de KDW nog wel natuurherstel nodig.

Consequenties (juridisch/ecologisch):

- Zet het Natura 2000-gebied op slot totdat er volledig doelbereik is.
- Volledige ecologische en juridische zekerheid dat stikstofdepositie geen drukfactor (meer) is.
- Jurisprudentie is nog niet sluitend en laat mogelijk meer ruimte dan deze strikte benadering, mogelijk ook meer dan sommige ecologen raadzaam achten.
- Consequentie van deze variant is dat je de huidige (of mogelijk een strengere) interpretatie blijft hanteren.

Variant 4: Reductie stikstofdepositie tot behalen instandhoudingsdoelstellingen

Toelichting

Ook wanneer stikstofdepositie boven de KDW is, is het mogelijk de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken, bijvoorbeeld met behulp van natuurherstelmaatregelen. Bij additionaliteit wordt dus gekeken of de instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen in een gebied zijn behaald.

Consequenties (juridisch/ecologisch):

- Zet het Natura 2000-gebied op slot totdat er volledig doelbereik is.
- Volledige ecologische en juridische zekerheid dat stikstofdepositie geen drukfactor (meer) is.
- Jurisprudentie is nog niet sluitend en laat mogelijk meer ruimte dan deze strikte benadering, mogelijk ook meer dan sommige ecologen raadzaam achten.
- Consequentie van deze variant is dat je de huidige (of mogelijk een strengere) interpretatie blijft hanteren.

Variant 5: Verdere aantasting habitats door stikstofdepositie is op ecologische gronden uitgesloten

Toelichting

- Stikstofdepositie is onder de KDW en behoud van de staat van de natuur geborgd met natuurherstelmaatregelen óf
- Waar de KDW nog is overschreden, is met een ecologische analyse onderbouwd dat plannen en projecten (bijvoorbeeld van geringe omvang en/of tijdelijk) geen significante effecten kunnen hebben op de habitattypen in een gebied.
- Aan additionaliteit is dus voldaan als de staat van de natuur met zekerheid positief kan worden beoordeeld, ofwel op basis van onderschrijding van de KDW ofwel op basis van een specifieke ecologische onderbouwing.

Consequenties (juridisch/ecologisch):

- Deze variant biedt geen verandering ten opzichte van huidige situatie.
- Er komt grote druk op het verhelpen van kennisgebreken, die moeilijk zijn te herstellen (vanwege de dynamische aard van de natuur zelf, externe factoren en kennis over effecten herstelmaatregelen).
- Zet het Natura 2000-gebied op slot totdat er volledig doelbereik is of een ecologische onderbouwing beschikbaar is.
- Volledige ecologische en juridische zekerheid dat stikstof geen drukfactor (meer) is.
- Jurisprudentie is nog niet sluitend en laat mogelijk meer ruimte dan deze strikte benadering, mogelijk ook meer dan sommige ecologen raadzaam achten.
- Consequentie van deze variant is dat je de huidige (of mogelijk een strengere) interpretatie blijft hanteren.

Variant 6: Mate van daling gekoppeld aan teruggang van 'sterk' naar 'matig', geborgd in harde maatregelen

Toelichting

De mate van daling gekoppeld aan het zetten van de stap in reductie om van 'sterk' naar 'matig' te komen. Bijvoorbeeld terug naar minder dan 2x overschrijding KDW (= grens tussen 'sterk' en 'matig'), geborgd in harde maatregelen. Hierbij wordt voldaan aan het additionaliteitsvereiste wanneer geen sprake meer is van sterke overbelasting.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- De opgave ligt bij sterk overbelaste gebieden, maar dit heeft ook grote effecten op andere gebieden daaromheen en op de stikstofdeken.
- Houdt geen rekening met mogelijkheid herstelmaatregelen en de vraag of verslechtering is geconstateerd.
- Ook wanneer gebieden matig of licht zijn overbelast, resteert een opgave om de overbelasting terug te brengen tot onder de KDW.
- In alle gebieden is 2x overschrijding KDW vóór 2028 weggenomen, en dus zijn alle Natura 2000-gebieden 'van de IC af'. Dit geeft een overbruggingsperiode tot er een systeem is voor structurele toestemmingverlening, daar is tijd voor nodig.

Variant 7: Eén landelijk generiek percentage (geborgd en reeds effect)

Toelichting

Een vaststaand percentage voor landelijke daling in stikstofdepositie gekoppeld aan een jaartal, bijvoorbeeld 15% daling vóór 2028. Wanneer dit doelbereik op landelijk niveau is bereikt, is aan additionaliteit voldaan. Deze daling in stikstofdepositie moet in harde planvorming geborgd zijn en in uitvoering zijn. Ook moeten er maatregelen worden genomen in alle provincies.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- De beweging is goed, maar niet gebiedsgericht gerelateerd aan habitattypen en doet dus geen recht aan status van de natuur. Dit geeft weinig inzicht in of mitigerende maatregelen eigenlijk nodig zijn voor de natuur. Het biedt dus geen garantie dat lokaal de instandhoudingsdoelstellingen worden bereikt.
- Landelijk percentage richt zich op generieke maatregelen, en zet terugdringen van de stikstofdeken centraal.
- Aangezien de reductie geborgd maar nog niet volledig gerealiseerd is, geeft het de rechter weinig comfort dat de maatregelen voor extern salderen niet nodig zijn voor de staat van de instandhouding.
- Variant 7 is niet kansrijk, omdat de redenering een landelijke benadering heeft en dit geen recht doet aan de staat van de natuur vanwege afwezigheid van koppeling aan habitattypen in een gebied. De Habitatrictlijn laat geen ruimte voor deze variant.

Variant 8: Eén landelijk generiek percentage (% daling voltooid)

Toelichting

Een vaststaand percentage voor landelijke daling in stikstofdepositie gekoppeld aan een jaartal, bijvoorbeeld 15% daling vóór 2028. Wanneer dit doelbereik op landelijk niveau is bereikt, is aan additionaliteit voldaan. Deze daling in stikstofreductie moet reeds gerealiseerd zijn. Ook moeten er in alle provincies maatregelen genomen worden.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- De beweging is goed, maar niet gebiedsgericht gerelateerd aan habitattypen en doet dus geen recht aan status van de natuur. Dit geeft weinig inzicht in of mitigerende maatregelen eigenlijk nodig zijn voor de natuur.
- Landelijk percentage maakt duidelijk dat het gaat om generieke maatregelen, en zet terugdringen van de stikstofdeken centraal.
- Aangezien de reductie volledig gerealiseerd is, geeft het de rechter de mogelijkheid om vast stellen dat deze maatregelen daadwerkelijk effect hebben.
- Variant 8 is niet kansrijk omdat de redenering een landelijke benadering heeft en dit geen recht doet aan de staat van de natuur vanwege afwezigheid van koppeling aan habitattypen in een gebied. De Habitatrictlijn laat geen ruimte voor deze variant.

Variant 9: Doel van 74% van stikstofgevoelig Natura 2000-areaal onder de KDW behaald

Toelichting

Aan additionaliteit is voldaan zodra het landelijke doel van 74% van stikstofgevoelig Natura 2000-areaal onder de KDW is behaald. Dit kan in de vorm van daling reeds gerealiseerd, of geborgd in harde planvorming en start van de uitvoering.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- Randon gebieden waar stikstofdepositie onder de KDW is, zal meer ruimte ontstaan voor extern salderen. Bij gebieden waar dit niet het geval is, resteert echter een opgave.
- De redenering is dus niet gebiedsgericht gerelateerd aan habitattypen en doet geen recht aan staat van de natuur. Dit geeft weinig inzicht in of mitigerende maatregelen eigenlijk nodig zijn voor de natuur.
- Variant 9 is niet kansrijk omdat de redenering een landelijke benadering heeft en dit geen recht doet aan de staat van de natuur vanwege afwezigheid van koppeling aan habitattypen in een gebied. De Habitatrictlijn laat geen ruimte voor deze variant.

Variant 10: Additionaliteit beargumenteren op basis van gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau

Toelichting

Op landelijk niveau is een gunstige staat van instandhouding vastgesteld. Dit niveau fungeert als doelstelling en als 'meetlat', ook voor motivering van additionaliteit op het niveau van individuele projecten. Het niet behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in een gebied kan worden gemitigeerd met het uitbreiden en/of verbeteren van de staat van datzelfde habitatype in een ander gebied. Daarbij wordt bij additionaliteit dus vooral gekeken of de betreffende habitat die negatief geraakt wordt, ergens anders in Nederland voldoende floreert. Als dit het geval is, is additionaliteit eenvoudiger te motiveren en/of geen vraagstuk meer.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- Instandhoudingsdoelstellingen bestaan uit verbeter- en behouddoelen. De Habitatrictlijn laat bij verbeterdoelstellingen ruimte voor maatregelen op nationaal niveau (e.g. gebiedsoverstijgend) en strategische allocatie. Wel zijn hier minimumvoorwaarden aan verbonden, zoals een zekere spreiding van habitattypen. Voor behouddoelen is dit niet het geval, deze doelen moeten worden bereikt met maatregelen die effect hebben op dezelfde locatie binnen het overbelaste gebied. De variant is juridisch dus niet houdbaar.
- Variant 10 is niet kansrijk omdat de Habitatrictlijn geen ruimte laat voor het beargumenteren van additionaliteit via het behalen van instandhoudingsdoelstellingen op nationaal niveau. Het gaat om maatregelen en effect in specifieke habitattypen in een gebied, zoals in de doelstelling voor dat gebied bepaald is.

Variant 11: Percentage (bijv. 50%) van de door NL te beïnvloeden overschrijding op een Natura 2000-gebied gereduceerd in 2027, geborgd in harde maatregelen

Toelichting

De te behalen stikstofdepositie uitgedrukt in percentages (landelijk dan wel per gebied) van de door Nederland te beïnvloeden overschrijding op een Natura 2000-gebied, gereduceerd in 2027 en geborgd in harde maatregelen. Dit is een additionaliteitsredenering vanuit maatschappelijk oogpunt, gebaseerd op depositiereductie binnen onze invloedsfeer. Van hieruit kan een uitsplitsing gemaakt worden naar ieders bijdrage aan de opgave.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- Dit bewerkstelligt slechts een beperkte invloed op de staat van de natuur in gebieden met veel stikstofdepositie vanuit het buitenland/de meetcorrectie.
- Dit is een redenering op basis van wat binnen je invloedsfeer ligt en niet vanuit de staat van de natuur, terwijl de staat van de natuur centraal staat in de ecologische redenering en juridische toetsing. De Habitatrictlijn laat daarvoor geen ruimte.
- Variant 11 is niet kansrijk omdat de benadering niet ecologisch onderbouwd is, waardoor de relatie met de staat van instandhouding van specifieke habitattypen ontbreekt. De Habitatrictlijn laat geen ruimte voor deze variant.

Variant 12: Verhoudingsgewijze inspanningsverplichting per provincie

Toelichting

Iedere provincie heeft een indicatief reductiedoel voor stikstofemissies meegekregen. Dit doel kan omgerekend worden naar een (logisch gespreide) depositiereductiedoelstelling. De redenering hier zou zijn dat de mate waarin de provinciale doelstelling behaald is, argument is bij het motiveren van additionaliteit. Als volledig of in belangrijke mate is voldaan, kan een specifiek project als additioneel gezien worden wanneer de vrijkomende ruimte niet nodig is om het provinciale doel te realiseren.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- Variant 12 is niet kansrijk omdat de redenering op basis van een inspanningsverplichting is, niet vanuit de staat van de natuur, terwijl de staat van de natuur centraal staat in de ecologische redenering en juridische toetsing. De Habitatrictlijn laat daarvoor geen ruimte.
- Daarnaast geeft deze redenering 'grensproblematiek'. Stel: provincie A voldoet aan de provinciale doelen, maar provincie B niet. En beide provincies liggen naast elkaar. Dan blijft het zeer aannemelijk dat natuur in provincie A én in provincie B extra te lijden heeft onder de depositie-effecten van het voorliggende project. Dit is het gevolg van het in de redenering leidend laten zijn van de provinciegrenzen in plaats van de habitat-locaties.

Variant 13: Depositiedaling na tijdelijke depositie komt ten goede aan de natuur

Toelichting

Projecten met een tijdelijke depositiebijdrage kunnen worden gemitigeerd met een permanente depositiedaling, en de depositiedaling na de tijdelijke fase (e.g. bouwfase) komt ten goede aan de natuur. Hoewel er geen concreet maatregelenpakket is vastgesteld voor de (verwachte) verslechtering van de natuur, wordt op deze manier de natuur niet verder belast. Een voorwaarde hierbij is dat de maatregel voor permanente depositiedaling daadwerkelijk genomen is met het oog op compensatie van tijdelijke effecten. Mitigatie met in het verleden behaalde stikstofreductie valt hier dus nadrukkelijk buiten.

Consequenties (ecologisch/juridisch):

- Variant 13 is feitelijk geen onderbouwing van additionaliteit. Deze redenering kan in alle gevallen van toepassing zijn, maar hier wordt niet aangetoond dat een maatregel niet nodig is voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen (het additionaliteitsvereiste). Dit is juridisch kwetsbaar.
- Deze variant is mogelijk het verkennen waard in een andere route dan deze verkenning naar een toepasbare invulling van additionaliteit.

‘WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG’

Wij zien een Nederland dat altijd in ontwikkeling is. Zowel sociaal als organisatorisch verandert er veel. Al meer dan 80 jaar volgen wij deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. Daarbij staan we voor duurzaam advies en de implementatie hiervan. Altijd gericht op vooruitgang én echt iets kunnen betekenen voor mensen, organisaties en de maatschappij.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. In ons advies zijn we hard op de inhoud, maar houden rekening met de menselijke maat. Onze adviseurs doen er alles aan om complexe vraagstukken om te zetten naar praktische oplossingen waar u iets mee kan. Wij geven advies en bieden digitale oplossingen waarbij we ons focussen op:

- Toekomst van werk en organisatie
- Energietransitie
- Toekomst van zorg
- Transformatie van openbaar bestuur

Berenschot Groep B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht
Postbus 8039, 3503 RA Utrecht
030 2 916 916
www.berenschot.nl